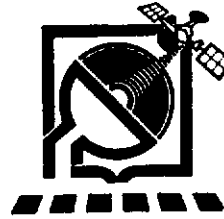

رشد کرده‌اند که حتی یک سازمان هماهنگ کننده و مرکزی چون انجمن کتابداران وجود ندارد و این در حالی است که تقریباً تمامی سازمانها از بودجه ناکافی خویش شکایت می‌کنند. هنگامی که دانشگاه علوم پزشکی مشهد تنها به اصرار یک نفر - رئیس کتابخانه - و با حمایت تنها یک نفر - رئیس دانشگاه - اقدام به برگزاری سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی نمود هیچکس باور نداشت که این حرکت جان بگیرد و در اذهان عمومی نقشی به یادگار بگذارد.

سمینار «بررسی نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه»^۳ نیز به تبع همین اندیشه برگزار گردید. این سمینار در تاریخ ۱۸ و ۱۹ اردیبهشت سال ۱۳۷۲ در باشگاه شماره یک صنعت نفت منعقد گردید. حدود ۶۰ مقاله به این سمینار رسید که ۱۶ مقاله جهت سخنرانی پذیرفته و ارائه گردید. با نگاهی گذرا به فهرست مقالات و موضوع آنها درمی‌یابیم که اینک کتابداری به رسالت اصلی خویش نزدیک شده و با مفهوم اطلاع‌رسانی در حوزه‌ای وسیع معرفی گردیده است. وجود پنج مقاله در ذیل موضوع نظام اطلاع‌رسانی، دو مقاله در بانکهای اطلاعاتی و چهار مقاله در تکنولوژی اطلاعات و پنج مقاله در تولید، اشاعه و مصرف اطلاعات از ۱۶ مقاله پذیرفته‌شده برای سخنرانی در این سمینار بیانگر این نکته است که دیگر مفهوم سنتی کتابداری رنگ باخته و به سوی نظامی نوین متحول شده است که با دانش و اطلاعات سروکار دارد. از طرفی دیگر، لزوم طبقه‌بندی اطلاعات و وسایل تجهیزاتی را به میان کشیده است که کتابخانه‌ها نیز بالاجبار باید از آنها پیروی کنند. سیستمهای کامپیوتری، بانکها و پایگاههای اطلاعاتی، شبکه‌های تولید و توزیع اطلاعات مباحث نو و جالبی هستند که در متن اطلاع‌رسانی جای گرفته‌اند. بی‌شک، هیچ امری بی‌مدد اطلاعات به تحقق نمی‌رسد و هیچ طرحی نیز به مرحله اجرا در نمی‌آید. اطلاعات شالوده تمام

گزارشی از سمینار «بررسی نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه»

(۱۹-۱۸ اردیبهشت ۱۳۷۲)

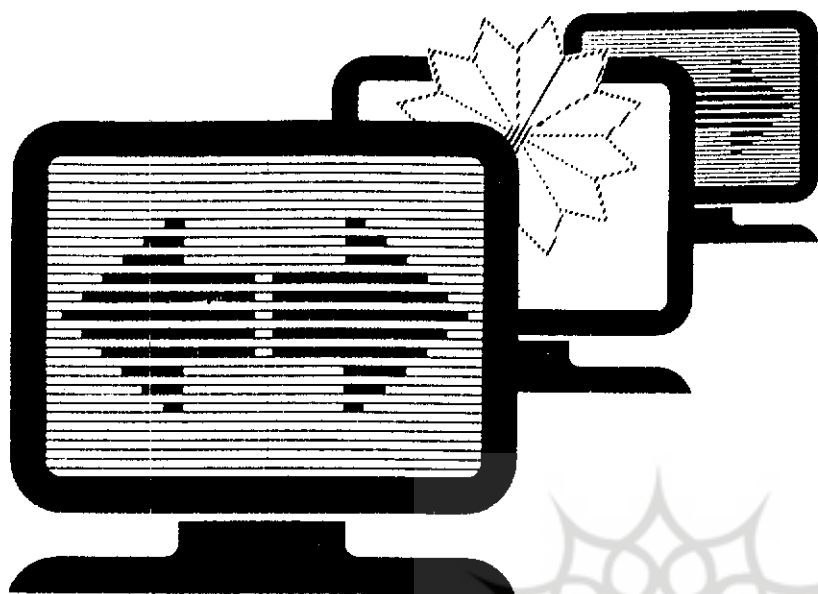
ابوالفضل هاشمی

دانشجوی کتابداری دانشگاه علامه طباطبائی

استفاده از آخرین اطلاعات و تحقیقات پرمایه‌تر می‌گردند و افراد بیشتری نیز از آنها استقبال می‌کنند. در سال ۱۳۶۰ دانشگاه مشهد اقدام به برگزاری سمیناری در این زمینه کرد. شاید هدف اولیه این نشست صرفاً گردهمایی کتابداران بود، اما همین گردهمایی خود موجب بحث‌ها و تحقیقات دیگری گردید که اسباب نشستهای دیگر را فراهم آورد. نشستهای در سالهای ۶۷، ۶۹، ۷۱ و ۷۲ خود گویای این مطلب است که کتابداری و اطلاع‌رسانی ایام رونق خویش را می‌گذرانند. سمینارهای خودجوش توسط مؤسسات، دانشگاهها و کتابخانه‌های مختلف در حالی

در پیاپیج راهی دشوار، مسافرانی خسته و بی‌امید راه می‌پیمایند. آنان که نمی‌دانند در پس هر پیچ چه تصمیمی خواهد بود. آنانی که پاره‌های خاطره را به هم پیوند می‌زنند تا نهال نورسته‌ای را به بار بنشانند. اینک در این رهگذر سمیناری دیگر بر پا گردیده است تا چون تابلو سبزی در کنار جاده‌ای کوهستانی نقش ببندد: لطفاً آبیاری کنید.

با گسترش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و تنوع و پیچیدگی موضوعات و تحقیقات در این زمینه، هرساله جلسات، کنفرانسها و گردهمایی‌هایی در سراسر کشور برگزار می‌گردد که هرکدام با استفاده از تجربیات گذشته و با

فعالیت‌هایی است که جهت نیل به کشفیات و ابداعات تازه انجام می‌پذیرد. اطلاعات چون چراغی است که فراروی رهگذران قرار گرفته است، اگر این چراغ را برداریم هیچ رهگذری راه خویش را در تاریکی مطلق نمی‌یابد.

سمینار چون همیشه به زینت کلام‌الله آراسته گردید. پس از تلاوت قرآن و خیرمقدم، افتتاحیه سمینار با سخنان وزیر فرهنگ و آموزش عالی انجام گرفت. سخنان وزیر فرهنگ و آموزش عالی در افتتاحیه این سمینار بیشتر حول محور اطلاعات و اهمیت آن دور می‌زد تا نقش اطلاع‌رسانی را در بازسازی اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و... بازگو کند. ماحصل گفتار ایشان را می‌توان در سه محور خلاصه کرد: ۱). مبانی فرهنگی و تاریخی اطلاع‌رسانی، ۲). اهمیت اطلاع‌رسانی و ابعاد آن در جهان کنونی و ۳). اقدام به تبدیل کشور از یک مصرف‌کننده خدمات انفورماتیکی به تولیدکننده و ارائه‌دهنده این خدمات. ایشان جامعه کنونی را جامعه‌ای با ویژگی‌های تازه عنوان کردند که با نشر الکترونیک، پست الکترونیک و مباحث دیگر اطلاع‌رسانی به منصفه ظهور رسیده است. بنابراین زیربنای اصلی هر فعالیتی حول محور اطلاعات می‌چرخد.

پس از سخنرانی وزیر فرهنگ و آموزش عالی، گزارشی از کمیته علمی سمینار قرائت گردید که خود گویای برنامه ریزیهای فراوان برای برپایی این سمینار بود.

نشست اول این سمینار در ساعت ۱۰/۴۵ با سخنان آقای اسماعیل کلانتری استاد دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی آغاز شد. در ادامه این نشست دو سخنرانی دیگر نیز ارائه گردید که در این بین سخنرانی آقای مرتضی ایمانی‌راد مشاور اقتصادی وزارت صنایع، در رابطه با نظام اطلاعاتی و فرایند توسعه اقتصادی بحث‌انگیز و جالب بود. در ابتدا گمان می‌رفت که سخنان ایشان بصورت تخصصی اقتصادی خواهد بود اما آنچه از این

زمینه به ایراد سخنرانی پرداختند. پس از ایشان در نشست دوم این موضوع دنبال شد. نکته جالبی که در نشست دوم مطرح گردید اصلاح نظام اطلاع‌رسانی بود که توسط آقای منتصب مجابی عضو هیأت علمی دانشگاه کرمانشاه مطرح گردید. ایشان با بازگویی مشکلات موجود به ارائه راه‌حلهای منطقی پرداختند و می‌توان گفت که از معدود افرادی بودند که در این گیرودار از کتابداران به عنوان کسانی یاد کردند که همواره مورد شماتت اجتماعی قرار گرفته‌اند. ایشان اذعان داشتند که این جامعه است که مانع قوت یافتن نظام اطلاعاتی است. ضعف در فرهنگ مطالعه و تحقیق آنچنان در جامعه پا گرفته است که کتابداران را به ضعف در سیستم اطلاع‌رسانی راضی کرده است. با تحقیقی که آقای محمود حقیقی در کتابخانه‌های دانشگاه‌های تهران نموده است و با توجه به نقشی که کتابخانه‌ها در فرهنگ مطالعاتی جامعه دارند، آنچه در نظر اول مشاهده می‌شود این است که کلیه کتابخانه‌های دانشگاهی از نظر کمی و کیفی در سطح بسیار پایینی قرار دارند و از آنجا که

رهگذر بدست آمد بحث در مورد اقتصاد اطلاعات بود که کمتر سخنی از آن به میان آمده و کمتر توجهی به آن گردیده است. سخنران با برشمردن نقاط قوت اقتصادی کشورهای پیشرفته که زیربنای اطلاعاتی دارند، راههای رسیدن به این پیشرفت را نیز بازگو کردند. اطلاعات اقتصادی زیربنای تولید و توزیع را تشکیل می‌دهند، اما آنچه که در کشور ما موجود است فقر اطلاعاتی است. وی در ادامه یادآور شدند که این مبحث جای آن دارد که همچون دیگر مباحث اقتصادی مثل اقتصاد خرد، اقتصاد کلان و... در دانشگاه‌های کشور تدریس شود تا کمبود اطلاعاتی ما مرتفع شود زیرا وظیفه اصلی و اساسی نظام اطلاعاتی فراهم آوردن خوراک واحدهای اقتصادی در کشور است پس باید مورد توجه واقع شود.

موانع و تنگناهای موجود در امر اطلاع‌رسانی نیز از موضوعاتی بود که مقالات زیادی را به خود اختصاص داده بود. آقای فدائی عراقی عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران در نشست اول در این

نقش اطلاع‌رسانی از چهارچوب کلیات به تخصص‌های مختلف کشیده شده و بحث‌های جالبی ارائه گردید.

بالاخره آخرین سخنرانی متعلق به آقای دکتر اسدا... آزاد بود که در رابطه با اصول اخلاقی در اطلاع‌رسانی ارائه گردید.

بدین ترتیب پرونده نشستی دیگر و سمیناری دیگر با اعلام قطعنامه پایانی بسته شد. این قطعنامه نیز همچون هموعان قبل از خود، تکیه بر بایدها و نبایدها داشت. تشکیل انجمن کتابداران، نشستهای بیشتر، همکاریهای اطلاعاتی و... نمونه‌هایی از این موارد است که در کلیه سمینارها مطرح می‌گردد. کار مثبتی که در این سمینار انجام گرفت تشکیل کمیته همکاریهای اطلاع‌رسانی و معرفی این کمیته بود که ظاهراً قصد دارد به عنوان هماهنگ‌کننده اطلاع‌رسانی کشور عمل کند.

در حاشیه

این سمینار علاوه بر بار علمی آن، از نظر پذیرایی سنگ تمام گذاشت و در محلی انجام گرفت که سکوت و آرامش کاملاً بر آن سایه افکنده بود. مشتاقان زیادی از سراسر کشور در این محفل گرد آمده بودند تا بر این نکته صحه بگذارند که کتابداری ایران با پشتوانه قوی کتابداران روزهای طلایی خویش را در پیش رو دارد. کسانی که زحمت سفر را به دوش کشیده بودند، دلسوزان این حرفه و این مرز و بوم هستند. دانشجویان علاقه‌مند کتابداری نیز که همواره نگران کار خویش و آینده تحصیلاتی خویش هستند با استقبال شایان توجهی بر این باور آمده بودند که نشستهای اطلاع‌رسانی از آنهاست و گره‌گشای مشکلاتی که جامعه کتابداری با آن درگیر است. ابراز نگرانی دانشجویان توسط سؤالات مکرر آنها زنگ خطری است که بایستی سران کتابداری این مملکت بدان توجه کنند و به خواسته‌های آنان احترام بگذارند. کسانی که این نشستها را بر پا می‌کنند بایستی به این مهم

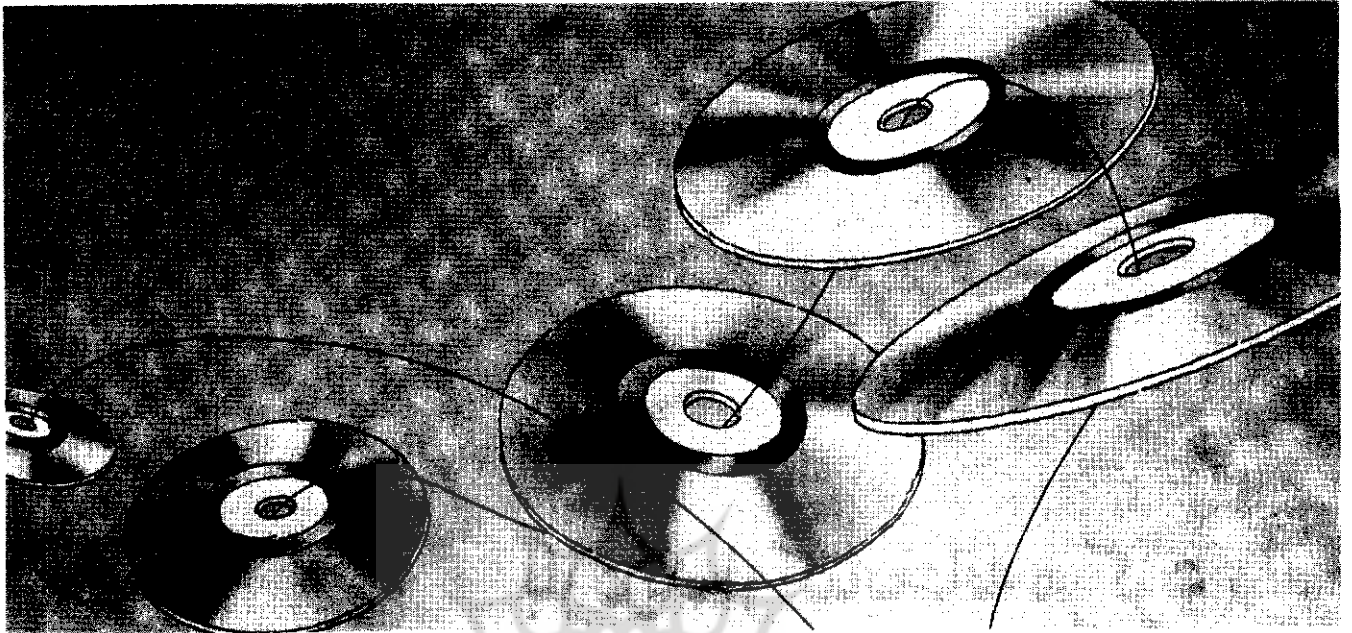

اطلاعات می‌باشند. اینک کتابداران نیز به این مهم توجه کرده و برنامه‌های کتابخانه و اطلاع‌رسانی را برحسب برنامه‌های کامپیوتری تنظیم می‌کنند. بانک اطلاعات کتابشناختی کشاورزی که خانم عماد در سخنرانی خویش به آن تکیه داشتند از این نمونه امور است. اینک کامپیوتر مبحث اصلی همایشهای اطلاع‌رسانی را تشکیل می‌دهد. سیستم‌های مختلف کامپیوتری، کاربردهای کامپیوتر، وسایل کامپیوتری و... در همه نشستها و بخصوص در نشستهای اطلاع‌رسانی مطرح می‌گردند.

روز دوم سمینار پس از تلاوت قرآن با سخنان آقای دکتر عباس حرّی آغاز گردید. آقای دکتر حرّی به بحث جالب و حیاتی رویارویی شیوه خط فارسی و کامپیوتر پرداختند. سخنرانان بعد از ایشان همه از مبحث کامپیوتر سخن گفتند و همگی نیز متفق‌القول بودند که کامپیوتر ریشه در فرهنگ اطلاع‌رسانی ما دوانیده است. وجود سخنرانان با تخصص‌های غیرکتابداری هر چند که در ظاهر منطقی نبود اما با حضور این مهمانان

نقش کتابخانه‌های دانشگاهی در امر تحقیق محرز است نشانگر این واقعیت است که هنوز کتابخانه‌ها در جامعه شناخته نشده‌اند و جامعه استفاده کننده نمی‌خواهد که برای استفاده و تحقیق بیشتر به کتابخانه‌ها برای بهبود کمی و کیفی مجموعه فشار بیاورند. بدین ترتیب ضعف در سیستم اطلاع‌رسانی معلولی از ضعف در فرهنگ مطالعه است و اگر جامعه بخواهد که تحقیق کند مسلماً کتابخانه‌ها و کتابداران نیز به این مهم توجه کرده و سیستم‌های اطلاع‌رسانی را تقویت خواهند کرد.

ضعف اصلی سیستم‌های اطلاع‌رسانی هنگامی است که کامپیوتر و سیستم‌های کامپیوتری را از آن جدا بدانیم. کامپیوتر کانون اصلی اطلاع‌رسانی است. اطلاعات خام را می‌گیرد و پس از پردازش به صورت منسجم و طبقه‌بندی شده در اختیار استفاده کننده می‌گذارد. در این راستا اگر ضعف سیستم‌های اطلاع‌رسانی را پیش بکشیم تنها کتابداران نیستند که مورد شماتت خواهند بود. برنامه‌های کامپیوتری در کتابخانه‌ها در خدمت اطلاع‌رسانی و جهت سرعت در بازیابی

توجه داشته باشند که تنها راه اندازی سمینار و معرفی یک حرفه یا تخصص کافی نیست، مشکلاتی که در درون این حرفه نهفته است بمراتب بیش از آن مواردی است که دیگران از بیرون می‌بینند. هنگامی سمینار با دستی پُر پرونده خود را می‌بندد که حرفه‌های همه را منعکس کند و حرفه‌های همه در این حرفه، حرف آنانی است که پشتوانه اطلاع‌رسانی کشور را تشکیل می‌دهند، بنابراین بایستی به مشکلات دانشجویان نیز توجه کافی مبذول گردد.

لیست مقالات پذیرفته شده برای سخنرانی در اولین سمینار نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه

- (۱) کاربرد روشهای کتابسنجی و ارزیابی تحقیقات دانشگاهی در ایران - شاپور اعتماد
- (۲) موانع عمده در امر نظام و مدیریت اطلاع‌رسانی و کتابداری - غلامرضا فدائی عراقی

- (۳) طرح ایجاد پایگاه داده‌های زبان فارسی - مصطفی عاصی
- (۴) نگاهی به مراحل مختلف کار و ارکان اصلی سیستمهای اطلاع‌رسانی - محمداسماعیل کلانتری
- (۵) کامپیوتر و رسم الخط فارسی - عباس حری
- (۶) بانک اطلاعات کتابشناختی کشاورزی ایران - نسرین دخت عماد خراسانی
- (۷) تکنولوژی‌های جدید و اطلاع‌رسانی در ایران - امان‌الله قنبری پور
- (۸) تنگناهای اجتماعی روانی اطلاع‌رسانی برای توسعه - محمدحسین دیانی
- (۹) کتابخانه‌های آکادمیک: مصرف‌کنندگان اطلاعات و توصیه‌هایی جهت اتخاذ خط مشی - بابک پرتو
- (۱۰) نظام اطلاعاتی و فرآیند توسعه اقتصادی - مرتضی ایمانی راد
- (۱۱) حافظه الکترونیکی - جعفر مهاد
- (۱۲) لزوم پایبندی به اصول اخلاقی در اطلاع‌رسانی - اسدالله آزاد
- (۱۳) دیسکهای نوری - احمد تندپور

- (۱۴) ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاههای تهران - محمود حقیقی
- (۱۵) تولید و مصرف فرآورده‌های اطلاعاتی معماری در دانشکده‌های معماری و شهرسازی - محمدرضا اولیاء
- (۱۶) اصلاح نظام اطلاع‌رسانی، یا ترویج فرهنگ مطالعه و تحقیق - حسن منتصب مجابی

توضیحات:

• سمینارهای اطلاع‌رسانی با هر نامی که باشند اعم از تحقیق و توسعه، توسعه نظام و مدیریت، پزشکی و... درون‌مایه‌ای مشابه دارند.